

VIDENSTEMA: INDDRAGELSE AF BØRN MELLEM 0 OG 6 ÅR

Videnscenter om børneinddragelse og udsatte børns liv

Maj 2024

 Social- og
Boligstyrelsen

VIVE
DET NATIONALE FORSKNINGS-
OG ANALYSECENTER FOR VELFÆRD

**BØRNS
VILKÅR**

INDHOLD

→ INDDRAGELSE AF BØRN MELLEM 0 OG 6 ÅR	3
→ DEL 1: HVAD ER INDDRAGELSE AF DE YNGSTE BØRN?	5
→ DEL 2: SÅDAN KAN DU INDDRAGE 0-6-ÅRIGES PERSPEKTIV	13
→ NOTER	23

Publikationen er udarbejdet af Malene Angelo, psykolog hos Børns Vilkår, og udgivet af Børns Vilkår i regi af Videnscenter om børneinddragelse og udsatte børns liv.

Børns Vilkår
Trekronergade 26
2500 Valby
Telefon: 35 55 55 59
E-mail: bv@bornsvilkar.dk
www.bornsvilkar.dk

Udgivet 23. maj 2024

Download eller se publikationen på www.sbst.dk.
Der kan frit citeres fra rapporten med angivelse af kilde.

INDDRAGELSE AF BØRN MELLEM 0 OG 6 ÅR

Alle børn og unge har ret til at blive inddraget – uanset alder og modenhed. Og med indførelsen af barnets lov den 1. januar 2024 er der kommet et større fokus på at styrke børn og unges rettigheder og deres muligheder for at blive inddraget, uanset alder.

Men hvordan kan vi inddrage børn mellem 0 og 6 år? Børn, som ikke kan udtrykke sig på samme måde som ældre børn? Og hvordan forstår vi, hvilke erfaringer, hensigter, følelser, ønsker og behov, der ligger bag det, barnet gør og siger? Det kan du læse mere om i dette Videnstema om inddragelse af børn i alderen 0-6 år.

Videnstemaet er målrettet børne- og ungerådgivere med en myndighedsfunktion, men alle fagprofessionelle, der arbejder med yngre børn, kan hente viden og inspiration i hæftet til arbejdet med at inddrage og tilvejebringe børns perspektiver.

Videnstemaets opbygning

Videnstemaet er inddelt i to dele med hvert sit fokus:

- 1) I første del kan du læse om, hvad inddragelse af yngre børn er. Hvad siger lovgivningen om de yngre børn? Hvad betyder barnets kognitive funktionsniveau for måden, vi kan inddrage på? Hvordan kan vi forstå, hvad de mindste børn fortæller os? Hvordan husker børn? Og hvilke overvejelser kan man gøre sig i forhold til etik og tryghed?
- 2) Anden del handler om, hvad vi konkret kan gøre for at inddrage yngre børn. Hvordan etablerer du tillid med et lille barn og giver det muligheder for at udtrykke sig? Hvordan fortæller du et lille barn, hvad der skal ske på en måde, så barnet kan forstå, hvad du siger? Hvordan undersøger du, om barnet ønsker at deltage i en samtale eller aktivitet? Og hvordan respekterer du barnets signaler?

I anden del kan du også læse om, hvordan du kan forstå barnets udsagn og signaler og omsætte barnets perspektiver til en kvalificeret vurdering af barnets trivsel i den konkrete situation.

Anbefalinger

Videnscenter om børneinddragelse og udsatte børns liv anbefaler bl.a., at følgende elementer indgår i alle samtaler og aktiviteter, der har til formål at tilvejebringe børns perspektiver:

- At man i arbejdet med at tilvejebringe børns perspektiver sikrer sig, at man giver børn forskellige deltagelsesmuligheder og udtryksformer.
- At man arbejder målrettet med samtykke og afslag på deltagelse fra børn (og i de fleste tilfælde også børnenes forældre).
- At man arbejder bevidst med en tryghedsskabende relation og et godt kendskab til barnet som fundament for at tilvejebringe børns perspektiver.
- At man er opmærksom på tid i arbejdet med at tilvejebringe børns perspektiver. Børn skal på den ene side gives tid til at udtrykke sig, og på den anden side skal længden af samtalen eller aktiviteten til at tilvejebringe barnets perspektiv ikke være for omfattende¹.

DEL 1

Hvad er inddragelse af de yngste børn?

Inddragelse er at få øje på og forsøge at forstå, hvordan verden ser ud og opleves fra barnets perspektiv. Det er at invitere det lille barn til aktiv deltagelse ud fra barnets forudsætninger og ønsker, så barnet får mulighed for at få indflydelse på det, der skal ske. Selv om små børn ikke kan udtrykke sig på samme måde som voksne og større børn, er deres forståelse af og perspektiver på forskellige forhold i deres liv lige så vigtige at respektere som hos alle andre.

Inddragelse kan ske på flere niveauer, og det er fagpersonens ansvar at tilrettelægge den, så barnet har reel mulighed for at ytre sine synspunkter. Det er også fagpersonens ansvar at vurdere, hvad barnet skal inddrages i, og hvilken indflydelse barnets synspunkter skal have på selve afgørelsen. Den vurdering skal altid ske med barnets alder og modenhed for øje.

En faglig vurdering af et lille barns trivsel, situation og behov vil ofte bygge på observation af barnet i samspil med forældrene eller andre tætte omsorgspersoner, som bliver sammenholdt med viden om barnet fra private/familiære og professionelle omsorgsgivere og fagpersoner med kendskab til barnet. Det kan fx være sundhedsplejerske, pædagog og praktiserende læge. Når barnet har udviklet et verbalt sprog, vil det ofte være muligt at få adgang til barnets perspektiver gennem samtale, som kan indgå i den samlede vurdering.

Hvorfor inddrage de yngste børn?

Selv om det kan være en svær opgave at inddrage de yngste børn, er der flere gode grunde til at gøre det. Før det første har alle børn ret til at blive inddraget, og den rettighed skal overholdes i myndighedsarbejdet. For det andet er inddragelsen vigtig, når du skal vurdere, hvordan du bedst muligt hjælper et barn. Her er du nødt til at møde barnet, observere og tale med det, for at opnå en reel indsigt i dets situation og behov. Ved at se barnet i sine vante omgivelser og deltage i barnets hverdagsliv og aktiviteter kan du tilnærme dig barnets perspektiv².

Samtidig kan en god inddragelse efterlade barnet med en oplevelse af, at det er værd at blive lyttet til. Det kan styrke barnets selvværd, selvtillid og handlekompetence på længere sigt.

Alle børn har ret til inddragelse

Børn har ret til at blive hørt i alle de forhold, der angår dem selv og har betydning for deres liv. Det står beskrevet i Børnekonventionen, som Danmark underskrev og tilsluttede sig i 1991.

Det betyder, at alle børn og unge har ret til at blive inddraget, uanset alder og modenhed. Som myndighedsrådgiver har du altså pligt til at lytte til ethvert barns meninger og

synspunkter, fortolke barnets signaler kvalificeret og respektere det, barnet giver udtryk for – også når det gælder de yngste.

I Børnekonventionen bliver barnet set som kompetent til at kunne forme egne perspektiver, selv om barnet endnu ikke kan udtrykke dem verbalt. Med det følger, at barnet har ret til at udtrykke sig nonverbalt – det kan fx være gennem leg, kropssprog, ansigtsudtryk, tegning og maling. På den måde kan selv et meget lille barn udtrykke forståelse, valg og præferencer. I praksis betyder det, at der ikke er nogen børn, der er for unge til at bidrage med deres perspektiver. Og at barnet i princippet bør inddrages i alle de forhold, der påvirker barnet, og som barnet forstår godt nok til at have en opfattelse af og et perspektiv på³. Med barnets lov, der har været gældende fra januar 2024, er barnets ret til inddragelse og indflydelse yderligere pointeret som et helt centralt element i myndighedsarbejdet.

Det er vigtigt at være opmærksom på, at børn også har ret til *ikke* at udtale sig. At udtrykke sine synspunkter er en rettighed, ikke en pligt.⁴ Derfor skal inddragelsen foregå på en måde, så barnet føler, at det kan fortælle, hvad det har lyst til, og ikke føler sig presset til at skulle udtale sig.

Barnet kan give en unik viden om dets oplevelser

Selv små børn har unik viden om, hvordan det er at være lige netop dem. Selv om yngre børn ikke har et veludviklet sprog og forståelse af deres situation på linje med ældre børn og voksne, kan du stadig få en uvurderlig viden fra barnet. Det kan du få ved at lytte og prøve at forstå, hvad barnet oplever og reagerer på, og hvad det kommunikerer med ord, lyde, krop og mimik. Det er vi både forpligtede til, og samtidig kan det være afgørende for, at vi kan træffe gode beslutninger og møde børnene med den støtte og omsorg, de har brug for. Inddragelse af yngre børn handler i høj grad om, at vi som voksne forsøger at forstå barnets perspektiv. Enten direkte gennem samtale ved at give barnet ordet og lade det vise os, hvad det oplever. Det kan også ske mere indirekte ved at sætte os i barnets sted og prøve at forstå, hvordan barnet oplever bestemte situationer og livsvilkår. Det man kan kalde et tilstræbt inde fra-perspektiv⁵.

Ved inddragelse af de yngste børn uden eller med meget lidt verbalt sprog, er vi i højere grad overladt til at forstå barnet gennem et tilstræbt inde fra-perspektiv. Dette kan kvalificeres gennem observation af barnet i samspil med omgivelserne, der bl.a. kan give os et indtryk af barnets præferencer og erfaringer ved at aflæse barnets nonverbale kommunikation og adfærd. Eller ved at inddrage perspektiver fra nære omsorgspersoner, der kender barnet godt.

Barnet kan blive klogere på sin egen situation

Når du inddrager barnet og prøver at forstå dets perspektiv, giver du også barnet mulighed for at blive klogere på sig selv og sin situation. Det kan det få stor betydning for et barn, at der bliver sat ord på barnets oplevelser og på væsentlige beslutninger i barnets liv, også selv om barnet endnu ikke har udviklet et verbalt sprog. Fx kan det senere i barndommen give

barnet en oplevelse af at være blevet set og taget alvorligt. Det gælder bl.a., hvis barnet bliver anbragt som spæd og i den forbindelse får information fra sin rådgiver om, hvorfor beslutningen om anbringelse er truffet, og hvor barnet nu skal bo.

Man kan derudover informere barnet skriftligt i en form og et sprog, som bliver forståeligt og meningsfuldt for barnet på et senere tidspunkt i livet. På den måde får barnet mulighed for at få indblik i vigtige begivenheder i sit liv og de beslutninger, der er blevet truffet på barnets vegne⁶.

ETISKE OVERVEJELSER

Yngre børn har ikke brug for at få information om alle forhold, som vedrører deres sag. De skal have information på det tidspunkt og på den måde, som svarer til det enkelte barns behov. Derfor er det afgørende, at du forholder dig til, hvad formålet er med at inddrage barnet. Derefter kan du overveje, hvordan en inddragelse kan foregå, så det bliver en positiv oplevelse for barnet.

Yngre børn kan have svært ved at forstå formålet med at blive inddraget, og hvad deres udtalelser bliver brugt til⁶. Et lille barn orienterer sig i nuet og har sværere ved at forestille sig fremtidige scenarier og konsekvenserne af det, de fortæller. Derfor er det vigtigt, at du forholder dig nysgerrigt og undersøgende til, hvordan det yngre barn oplever at blive inddraget, og hvilken betydning inddragelsen får for barnet før, under og efter barnet er blevet inddraget.

Barnets tryghed og tillid til at kunne udtrykke sig frit, er i høj grad påvirket af de nære voksne i barnets liv⁷. Yngre børn aflæser deres forældres nonverbale signaler for at vurdere, om de er i sikkerhed. Hvis forældrene virker bekymrede eller vrede over, at barnet skal inddrages, vil det i mange tilfælde påvirke barnets oplevelse negativt før, under eller efter inddragelsen.

Derfor er det altid vigtigt at overveje, hvordan du formidler formålet med inddragelsen på den bedste måde. Ikke kun til barnet, men også til barnets nære voksne i hjem og dagtilbud, så de er mere trygge i situationen og kan hjælpe med at forberede og støtte barnet både før, under og efter inddragelsen.

Særlige forhold, når du inddrager børn mellem 0 og 6 år

Der er forskellige forhold at tage højde for, når du skal inddrage og forstå det yngre barns perspektiver. Du skal bl.a. forholde dig til det lille barns kognitive evner, dets hukommelse og følelsesmæssige udvikling.

Generelt forstår yngre børn mere, end de kan udtrykke med ord. Men der er stor forskel på, hvordan en etårig og en femårig kan inddrages, hvad de forstår, og hvordan de kan udtrykke sig.

Det lille barns hukommelse

Selv spædbørn er i stand til at huske og danne erindringer, men det er svært for yngre børn at formidle deres oplevelser med ord. Når du vil have adgang til børns hukommelse, er det derfor vigtigt at lade dem *vise* dig, hvad de husker, frem for blot at lade dem *fortælle* om det⁹.

Yngre børn har dog generelt sværere ved at huske hændelser, der har fundet sted for længere tid siden¹⁰. Men selv meget små børn på tre-fire år kan fortælle om oplevelser fra tidligere, særligt når deres hukommelse bliver hjulpet på vej med rekvisitter, der kan fungere som ledetråde. Det kan fx være fotos eller genstande, der var til stede ved den hændelse eller oplevelse, du ønsker viden om¹¹.

Yngre børns kognitive udviklingsniveau gør det svært for dem at svare på specifikke spørgsmål om, hvad der tidligere er sket. Evnen til "strategisk genkaldelse" øges med alderen, efterhånden som frontallapperne udvikles. Det er den form for hukommelse, vi efterspørger, når vi stiller spørgsmål til barnets oplevelser tidligere på dagen eller for længere tid siden. Et yngre barn kan fx have svært ved at svare på spørgsmålet: "Hvad har du lavet i børnehaven i dag?" Men hvis barnet ser billeder af en aktivitet, ting eller steder, barnet kan genkende, vil barnet med større sandsynlighed kunne huske noget, fordi billederne vækker minder.

Små børns opmærksomhed og koncentration

Små børn har brug for støtte til at holde deres koncentration, og de springer hurtigt fra det ene tema til det andet. Derfor kan det være en god idé, at samtaler med yngre børn ikke varer for længe. Det er samtidig vigtigt at være opmærksom på, at et lille barn har brug for tid til at udtrykke sig om det, barnet oplever og mener. Visuelle redskaber og aktiviteter som leg og tegning kan hjælpe børn med at fastholde koncentrationen om at lytte og forstå - og samtidig engagere dem i en samtale, hvor de bidrager med deres perspektiver¹².

Fantasi og troværdighed

Børn kan ligesom voksne lyve, overdrive, fantasere og opdigte historier. I tre-fem-års-alderen benytter børn bl.a. deres fantasi, når de ikke ved, hvad de skal svare. Det er et redskab til at forestille sig og forstå deres omverden. Børn kan fx opfinde svar, som de tror, de voksne gerne vil høre, fordi de ønsker at leve op til de voksnes forventninger. Derfor er det vigtigt at tydeliggøre for børn, at de gerne må svare 'det ved jeg ikke', og at der ikke findes rigtige eller forkerte svar.

Børn i denne alder kan også bruge deres fantasi, når virkeligheden bliver for skræmmende og overvældende. I fantasiens verden kan de finde måder at håndtere situationen på.

Nogle børn kan fortælle en fantasihistorie med en indlevelse og overbevisning, der får det til at lyde som den fulde sandhed, og de kan overdrive det, de har oplevet. Det er en del af barnets udvikling, at det bruger fantasi til at afprøve handlemuligheder, løse problemer og lære nyt. Barnet tester sin egen forståelse af sandhed og løgn, rigtigt og forkert, virkelighed og fantasi.

Det betyder ikke, at børn er mindre pålidelige end voksne. Selv yngre børn kan huske belastende og stressfyldte oplevelser med høj grad af nøjagtighed. Børn opdigter generelt ikke historier om store belastninger eller overgreb. Det forholder sig snarere modsat – at de undlader at dele deres erfaringer. Det er derfor afgørende, at du lader dem udtale sig på deres præmisser og prøver at forstå deres perspektiver. De yngre børn er særligt sårbare overfor påvirkning af voksne med autoritet og modtagelige overfor forventninger og instruktioner. Derfor er det vigtigt at være bevidst om, hvordan man kommunikerer med børn, særligt når børns viden kan blive afgørende for væsentlige beslutninger eller afgørelser i myndigheds- og retssager¹³.

Se mere herom i anden del af Videnstemaet, hvor du finder konkrete idéer til, hvordan du kan kommunikere med et yngre barn, så barnet har gode muligheder for at udtrykke sig pålideligt.

Inddragelse af børn på forskellige alderstrin

Herunder kan du læse om børns kognitive, sproglige og følelsesmæssige udvikling på forskellige alderstrin – i hovedtræk. Beskrivelserne er udtryk for et groft aldersgennemsnit, og det er vigtigt at være opmærksom på, at der findes store individuelle forskelle på børns udvikling. Fx kan børn, der er født med handicap eller udsat for traumer eller understimulering, kognitivt befinde sig på et andet alderstrin end deres fødselsalder.

Under hvert afsnit står beskrevet, hvordan barnets udviklingsniveau kan have betydning for den måde, du kan inddrage barnet på.

Børn under to år:

- opfatter omverdenen via samspil, følelser og sanser som hørelse, lugt og smag
- udtrykker erfaringer i form af nonverbal kommunikation og adfærd

- kan fra fødslen give udtryk for behag og ubehag
- begynder at udtrykke følelser som glæde, frygt, tristhed og vrede i løbet af det første leveår
- kan udtrykke sig i et og to-ords-sætninger fra de er 12 til 18 måneder
- forstår flest ord, når de bliver anvendt i aktiviteter, som barnet kan tage del i.

Børn på to år og derunder kommunikerer primært med krop, lyde, mimik og gråd. De har svært ved at forholde sig til andet end det, de er optaget af her og nu. Derfor er det mest relevant at observere barnet i relation til det, du ønsker at inddrage barnets perspektiver på, og følge barnets fokus. Deres perspektiver er ikke helt utilgængelige, men kræver, at du iagttager barnets krop, gråd, lyde, gestik og mimik, som kan give dig indtryk af, hvad barnet oplever¹⁴. Et sensitivt blik for barnets perspektiver kan fx opnås gennem observation og deltagelse i leg eller anden aktivitet med barnet¹⁵.

Forskning viser, at observation kan give et nuanceret billede af de oplevelser, som yngre børn ikke selv kan sætte ord på. Ved at observere børns handlinger og relationer kan du nå tættere på en forståelse af børns motiver, følelser og tanker. Der er dog ikke enighed blandt forskere om, hvorvidt fagprofessionelle kan tolke små børns signaler korrekt nok til at kunne udlede og beskrive med ord, hvad det lille barn forsøger at kommunikere med lyde, mimik og krop. Det kræver stor grad af tolkning og nonverbal kommunikation at forstå barnets signaler og behov¹⁶.

Hvis du ikke har mulighed for over tid at opbygge et godt nok kendskab til barnet og barnets situation til at kunne forstå og tolke dets signaler korrekt, er det vigtigt, at du ikke tolker på barnets signaler alene, men involverer andre i oversættelsen af barnets følelsesmæssige og kropslige udtryk. Det kan fx være private og professionelle omsorgspersoner, som kender barnet bedre, ligesom du kan indhente andre fagpersoners vurdering af, hvad det er, barnet udtrykker.

Du kan også inddrage det lille barn ved at sætte ord på, hvad der skal ske, så barnet har bedre mulighed for at forstå det, reagere og deltage aktivt. Du kan give barnet en oplevelse af at blive set og forstået, hvis du samtidig observerer og sætter ord på barnets følelsesmæssige og kropslige udtryk.

Børn to-tre år:

- begynder at udvikle identitet og forestilling om sig selv
- har tilegnet sig flere ord og kan tale i korte sætninger
- kan fortælle om tanker, følelser og oplevelser
- har brug for støtte til at oversætte det nonverbale sprog og gøre sig forståelig
- har et sprog, der er knyttet til her og nu-situationer
- har svært ved at forstå tidsmæssige og relationelle begreber.

Børn i to-tre-års-alderen kan ofte udtrykke sig med lidt flere ord end børn under to år. Når du skal tolke barnets signaler, kan din tolkning derfor bygge på en kombination af de ord, barnet

bruger og barnets nonverbale kommunikation som gråd, mimik, kropssprog og lyde. Det kan hjælpe barnet og din forståelse af barnets situation, at du sætter ord på barnets følelsesmæssige og kropslige udtryk og giver barnet mulighed for at korrigere, når du tager fejl.

For at give barnet de bedste muligheder for at udtrykke sig og blive forstået er det en god idé at tale med udgangspunkt i noget konkret, som I er fælles om at opleve og evt. at tale med afsæt i noget, I kan kigge på sammen. Det er vigtigt at supplere barnets udsagn med observationer af barnets adfærd, da en adfærdsreaktion er en mindst lige så valid informationskilde som et verbalt udsagn i denne aldersgruppe¹⁷.

Børn fire-seks år:

- har udviklet selvforståelse
- har udviklet ordforråd, der gør dem i stand til at beskrive egne oplevelser med ord
- har brug for struktur og hjælp til at forstå konteksten, og hvad de konkret skal tale om
- kan opfatte, tænke og resonere ud fra eget perspektiv
- begynder at kunne tage andres perspektiv
- har en usikker forståelse af tid og mængder.

Fra fire-fem årsalderen begynder børn at kunne sætte sig i andres sted og vide, at noget kan opleves anderledes, når det ses fra en anden synsvinkel. Særligt hvis situationens sammenhæng ikke er for fjern fra deres erfaringer fra deres dagligliv.

Helt frem til femårsalderen har børn svært ved at forestille sig, hvad du ved og ikke ved. De vil ofte tro, at du ved det samme som dem og kan undlade at fortælle dig om væsentlige forhold, fordi de tror, at du ved det i forvejen.

Børn i fire-seks-årsalderen kan ofte beskrive oplevelser, sammenhænge og følelser med ord. De begynder også at kunne forstå og udtrykke sig om tidsmæssige forhold, når det bliver knyttet til en specifik kontekst og dagliglivets rutiner. På trods af det, er de stadigvæk bedre til at udtrykke sig gennem handling end gennem ord, når de skal gengive hændelser, de har oplevet. Undersøgelser viser, at børn i femårsalderen kan give dobbelt så mange informationer, når de også får mulighed for at vise, hvad de har oplevet, fremfor kun at få mulighed for at fortælle det. At lade barnet vise, hvad det har oplevet gennem leg, tegning eller ved hjælp af visuelle redskaber, kan derfor være et vigtigt supplement til barnets fortælling om, hvad der er sket¹⁸.

EKSEMPEL: INDDRAGELSE AF ET SPÆDBARN'S PERSPEKTIV

En myndighedsrådgiver har planlagt at komme og fortælle Ida på 11 måneder, at hun i morgen skal flytte hjem til Morten og Pia, som er hendes nye plejeforældre.

Afgørelsen er baseret på udtalelser fra sundhedsplejersken og familiekonsulenten, der siden fødslen har forsøgt at støtte moderen i at aflæse og møde Idas behov. De har beskrevet en række situationer over en længere periode, hvor Ida med krop, gråd og lyde har kommunikeret, at hun ikke bliver forstået og mødt af sin mor i sine behov for kontakt og samspil, følelsesregulering og fysisk nærhed. Ida er begyndt at nedtone sin gråd og undlade at gøre opmærksom på sine behov for nærhed. I stedet sidder hun ofte passivt og kommunikerer ikke længere med krop og lyde. Hun ser gennemgående trist ud med et alvorligt blik i øjnene. Hun er ikke alderssvarende i forhold til sproglig og motorisk udvikling og mangler mod og energi til at udforske og lege.

Moren er informeret og har indgået aftale om, hvordan flytningen skal finde sted. Men på selve dagen, hvor rådgiveren har planlagt at informere Ida om det, der skal ske, fortæller Ida med krop, gråd og lyde, at hun ikke er klar til at lytte og deltage i det, der skal ske. Ida er langt mere grådlabil, end hun plejer. Hun klynker og bevæger sig uroligt rundt i sofaen og virker samtidig træt og fjern i blikket. Hun har blussende kinder og en næse, der løber. Moderen fortæller, at Ida er påvirket af feber og forkølelse. Dertil kommer, at hun ikke har kunnet nå at sove lur.

Rådgiveren præsenterer sig for Ida og sætter ord på Idas nonverbale signaler ved at italesætte, at hun ikke ser ud til at have det godt. Rådgiveren kigger på Ida og siger til hende med en varm og rolig stemme, at hun er træt og forkølet i dag, og at hun (rådgiveren) derfor kommer tilbage i næste uge og ser, hvordan hun har det.

Rådgiver tolker i samråd med familiekonsulenten og sundhedsplejersken Idas nonverbale kommunikation som et udtryk for, at hun er sløj og ikke har overskud til at flytte. I stedet har Ida behov for at blive i hjemlige omgivelser hos sin mor, indtil hun er rask. Rådgiver vurderer, at det vil være trygt for Ida at blive hos sin mor og beslutter sig for at udskyde planen om overdragelse til plejefamilien til om en uge og et tidspunkt, hvor Ida har sovet lur og sandsynligvis er mere frisk og med større overskud til at lytte og deltage i det, der skal ske.

DEL 2

Sådan kan du inddrage 0-6-åriges perspektiver

Inddragelse er en proces med flere faser

Børn har brug for forberedelse for at kunne forstå og deltage aktivt i en inddragelsesaktivitet. Efter inddragelsen kan de også have brug for hjælp til at bearbejde deres indtryk. Derfor er det en god idé at tænke inddragelse som en proces med et før, under og efter, fremfor kun en samtale eller observation.

Nogle gange vil en grundig forberedelse af barnet og måske også dig selv som fagperson dog ikke være mulig. Men en grundig forberedt inddragelsesaktivitet skal dog altid tilstræbes og søges gennemført i videst muligt omfang, tilpasset det konkrete barn.

I det følgende bliver du præsenteret for de tre faser i inddragelsen.

Før

Gør dig klart, hvad dit formål med inddragelsen er

Formålet med at inddrage barnet har betydning for, hvilken tilgang du bør vælge, og hvilke konkrete metoder eller redskaber, der kan være relevante at give barnet mulighed for at udtrykke sig med¹⁹. Du skal også gøre dig formålet klart, så du kan informere barnet om det. Et tydeligt formål gør situationen begribelig og motiverer barnet til at deltage i en samtale eller aktivitet. Hvis barnet ikke forstår formålet, er risikoen for manipuleret inddragelse meget stor.

Er formålet fx at *informere barnet om en afgørelse* om, at barnet skal bo i plejefamilie, så barnet får mulighed for at forstå beslutningen, udtrykke sit perspektiv på det og deltage aktivt i det, der sker?

Er det at *invitere barnet til at udtrykke sit perspektiv på en konkret hændelse eller aktivitet*, så du får mulighed for at sætte dig i barnets sted og forstå, hvordan barnet oplever det, der sker, og hvad barnet ønsker og har behov for i den konkrete situation?

Eller er det at *invitere barnet til at fortælle om sit liv og hverdag eller om konkrete tematikker i barnets liv*, så du får mulighed for at forstå, hvordan barnet har det i de forskellige sammenhænge, barnet indgår i, og hvad barnet oplever, ønsker og har behov for?

Formålet med inddragelse af børn i en myndighedssag vil ofte være knyttet til en bekymring om barnets trivsel ud fra en underretning fra en voksen i barnets professionelle eller private netværk og indeholde nogle konkrete oplysninger, som giver mening at tage udgangspunkt i, når du formidler formålet til barnet. Formålet med samtalen skal formidles i et børnevenligt sprog, så barnet har chance for at forstå, hvad det handler om.

Samtykke fra barnet er en proces

Før inddragelsen skal barnet forberedes så godt som muligt og i tråd med dets udviklingsniveau. Barnet skal have chance for at forstå, hvad samtalen går ud på, at deltagelse er frivillig, og hvad barnet kan lave i stedet, hvis det ikke har lyst til at deltage. Hvis barnets udtalelser under inddragelsen bliver formidlet videre til andre, er det vigtigt, at barnet ved, hvad udtalelserne bliver brugt til. Det er grundlaget for, at barnet kan give samtykke eller afslag på at deltage.

Det er vigtigt at være opmærksom på, at yngre børn kan have svært ved at forestille sig, hvad der skal ske til sådan en samtale eller aktivitet. De kan have svært ved at sige nej, fordi de ikke forstår, at de gerne må sige nej, eller hvad der sker, hvis de siger nej. Derfor skal du løbende undersøge, om barnet giver samtykke eller afslag på at deltage. Det kan du gøre ved at spørge barnet og ved at holde øje med, om barnet viser tegn på utryghed eller ønske om at afbryde samtalen eller aktiviteten. Det kan fx være, at barnet bliver tavs, urolig eller mere optaget af noget andet. Barnet kigger måske ned i bordet eller forsøger på anden måde at undgå øjenkontakt²⁰. Så er det en god idé at italesætte det og tilbyde alternativer. Det kan fx være at give barnet mulighed for at skifte emne eller lave noget andet²¹.

Forbered mødet med barnet

Det er en god idé at være i kontakt med barnet før samtalen, så barnet er forberedt på jeres samtale. Alternativt kan du alliere dig med barnets nære omsorgspersoner, som kan forberede barnet på jeres møde ved at læse et brev op, kigge i en billedbog eller spille et spil, der viser formålet med samtalen eller aktiviteten og barnets rolle i den. Det er vigtigt, at barnet får gennemgået alle trin, herunder hvordan man giver samtykke og afslag for at gøre det klart for barnet, at det ikke behøver at deltage²². Det kræver, at du informerer barnets forældre og/eller personalet i dagtilbud om, hvad der kommer til at ske, og hvad de konkret kan sige til barnet.

Etablering af kontakt og tillid er en proces

Når du inddrager et barn, hvad enten det er gennem samtale eller observation, skal det gerne være en god og tryk oplevelse for barnet. Inddragelsen bør derfor så vidt mulig ske i trygge og kendte rammer.

Trygge rammer og en tillidsfuld relation mellem dig og barnet er en forudsætning for at kunne få adgang til barnets perspektiver. Derfor er det vigtigt, at du fokuserer på at opbygge og vedligeholde en tillidsfuld relation til barnet. Det kan du gøre ved at arbejde på at skabe kontakt og etablere en relation til barnet over flere møder.

Etabler tillid med en legebaseret tilgang

Du kan vække barnets tillid gennem en legebaseret tilgang, hvor du følger barnets initiativer og deltager aktivt i barnets aktiviteter og leg, hvis barnet inviterer til det. Når barnet leger, kan du spejle barnets følelser, tanker og handlinger, så barnet får en oplevelse af at blive set og forstået. Det er vigtigt, at barnet oplever at blive taget alvorligt og set som en betydningsfuld deltager, og at barnet lærer dig at kende i sit eget tempo.

Du understøtter barnets oplevelse af at være eksperten på det, I skal tale om, når barnet får lov til selv at vælge redskaber og udtryksmåder, og du følger barnets initiativer og lader dig instruere af barnet. En legebaseret tilgang til samtalen, skaber både et børnevenligt miljø og en afslappet atmosfære, der kan gøre barnet tilpas, fordi det virker mindre overvældende og stressende på barnet end den formelle spørgeprocedure. Når tilliden er etableret, kan det være lettere at anvende mere fokuserede legeteknikker i samtalen og på den måde få indsigt i barnets verden og undersøge forskellige bekymringsforhold omkring barnet²³.

Brug nonverbal kommunikation

Din nonverbale kommunikation har større vægt for et yngre barn end det talte ord. Nonverbal kommunikation tæller bl.a. øjenkontakt, stemmeleje, mimik og kropssprog. Derfor er det ekstra vigtigt at være opmærksom på at møde barnet med smil og venlige øjne og tilbyde god øjenkontakt, når barnet kigger på dig. Det lille barns forståelse afhænger af den bekræftelse, det får. Derfor er det vigtigt, at du viser interesse for barnets perspektiver og deltagelse ved at nikke, når du lytter og bruge bekræftende lyde som fx "mmh".

Derudover kan du skabe tillid ved at:

- modtage barnet positivt med smil og åbenhed
- præsentere jer begge for hinanden, hvis det er første gang i mødes
- afstemme dig med barnets energi
- vise interesse i barnet ved at følge barnets opmærksomhed og tage afsæt i det, barnet er optaget af
- indlede samtalen ved at stille spørgsmål om neutrale emner, som barnet let kan svare på
- give barnet en oplevelse af ligeværd ved at positionere barnet som ekspert.

Giv barnet flere redskaber og veje til at udtrykke sig

Det er en god idé at benytte flere forskellige metoder til at inddrage, og at du før inddragelsen planlægger, hvilke redskaber du vil have til rådighed, når du inddrager²⁴. Samtidig kan det være vigtigt at være indstillet på at improvisere, hvis barnet ønsker at udtrykke sig på andre måder, end du har planlagt.

Tegneredskaber er gode at have med, hvis barnet kan lide at tegne. Dukkehus, dukker og dyrefigurer kan bruges i leg til at udtrykke barnets erfaringer i relationer. Fotos, arbejdsark

og billeder af smileys, følelseskort og ikoner kan også fungere som en støtte til samtalen. En hånddukke kan også være et godt redskab, fordi den kan være med til at ophæve asymmetrien mellem barn og voksen og hjælpe yngre børn med at tale mere frit. Du kan finde viden om fordele og ulemper ved forskellige metoder i "Børns perspektiver. Fagprofessionelles arbejde med at tilvejebringe børns perspektiver"²⁵.

Rammesæt samtalen

Det er vigtigt, at du har en plan for, hvordan du vil præsentere *formålet med mødet, dit mandat og din myndighed, have blik for barnets rettigheder* samt *hvilke metoder, der eventuelt skal anvendes i samtalen, før du afholder samtalen*.

Det er en god idé at gentage rammerne for mødet, når du møder barnet, også selv om det allerede har fået det fortalt tidligere i forløbet, fx af andre voksne. Det kan nemlig både være, at barnet har glemt, hvad der tidligere er talt om, og det kan være, at barnet har nye ønsker til samtalen, eller at det har spørgsmål til samtalen.

Rammesætningen skal dels ske ved samtals start, hvor du præsenterer rammerne i dialog med barnet. Og den skal dels ske undervejs i samtalen, hvor du løbende opsummerer på indholdet i samtalen og sikrer dig, at barnet forstår, hvad der tales om og eventuelt beslutes.

EKSEMPEL: RAMMESÆTNING UNDER EN SAMTALE

"Jeg har fået et brev fra X, hvor hun skriver, at du har fortalt, at mor og far råber rigtig højt derhjemme, og at du bliver ked af det?"

Kan du huske, at du har talt med X om det?"

Mit arbejde er, at jeg er sådan en voksen, der taler med børn og deres forældre, når mor og far råber rigtig højt, skændes meget, eller har andre ting som er svære for dem. Det gør jeg for at hjælpe dem til at blive bedre til ikke at råbe så højt, så det bliver mere trygt for alle at være i familien.

Derfor vil jeg gerne tale med dig X om, hvordan det er at være dig, når mor og far råber højt. Jeg skal også tale med mor og far om, at de råber. Men det er vigtigt for mig at tale med dig X, fordi det er jo dig, der bedst ved, hvordan det er at være dig, når mor og far skændes.

Når du fortæller, hvad der sker derhjemme, kan jeg bedre vide, hvad jeg kan hjælpe med og gøre for, at du og din familie får det bedre sammen.

Du har ret til at have en, du kender med til samtalen, og du må også gerne sige, hvis du ikke har lyst til at tale med mig og hellere vil lave noget andet".

Under

Stil afklarende spørgsmål til det, barnet udtrykker

Yngre børn kan fortælle flere detaljer, når de får mulighed for at vise, hvad de oplever, mener, ønsker og føler, fx gennem leg, tegning eller visuelle redskaber som fx følelseskort. Det er en god idé at lade barnet selv vælge sin kommunikationsform og sine redskaber. Du kan også invitere barnet til at udtrykke sig med redskaber og stille afklarende spørgsmål til det, barnet udtrykker:

- Fx "Du kan tegne det, der skete?"
- Fx "Hvad gjorde din far, da han blev vred? Du kan vise det med dukken"
- Fx "Hvordan havde du det så? Du kan pege på det følelseskort, der passer bedst"

Husk at stille konkrete og opfølgende spørgsmål til det, barnet viser eller fortæller gennem leg eller ved hjælp af billeder og tegning:

- Fx "Hvem er det?", "Hvad gør du?", "Hvordan har du det, mens du sidder der i sofaen?".

Vær opmærksom på egne følelser og stemninger i rummet

Under samtalen er det afgørende, at du forholder dig åben og nysgerrig efter at høre barnets perspektiv frem for at lade dig styre af din egen forforståelse²⁶. Hvis barnet fornemmer, at det ikke har mulighed for at blive fulgt i sine initiativer og forstået i det, det er optaget af, kan du miste barnets tillid. Som rådgiver skal du også tage ansvar for følelser og stemninger i rummet ved at:

- give barnet oplevelsen af, at dets oplevelser er vigtige, gyldige og almindelige
- italesætte det, hvis barnet udviser følelser undervejs
- spejle barnets følelser
- give barnet plads til at skifte emne for samtalen
- give barnet mulighed for at lave noget andet, hvis barnet virker utilpas eller uinteresseret. Fx ved at fortælle barnet, hvad det kan lave i stedet for.
- undgå at skifte emne/afslutte for tidligt, fx pga. eget følelsesmæssige ubehag.

Lad barnet tale frit

For at give barnet gode muligheder for at udtrykke sig og give pålidelige udsagn, er det vigtigt at undgå at påvirke barnets svar og i stedet give barnet mulighed for at tale frit. Når barnet får plads til at fortælle frit, kan det skabe adgang til barnets mindeprocesser. Fri fortælling kan dermed åbne op for at blive klogere på barnets situation og oplevelser og dermed også barnets ønsker og behov²⁷.

Det kan du bl.a. gøre gennem aktiv lytning og på følgende måde:

- Vær afventende og åben for barnets initiativ.
- Benyt evt. ledetråde, der vækker barnets hukommelse. Det kan fx være billeder eller genstande fra de steder eller situationer, du gerne vil høre om.
- Giv plads til, at barnet kan fortælle frit uden at blive afbrudt.
- Tag ansvar for at styre retningen af samtalen, så barnets frie fortælling anvendes i relation til formålet med samtalen.
- Gentag barnets udsagn ved at bruge barnets ordvalg.
- Brug minimale responser undervejs (Mhh... ja... ok...).
- Undgå at stille det samme spørgsmål flere gange.
- Bed barnet udfolde sin fortælling med formuleringer som: "*Jeg vil så gerne forstå, hvordan det er at være dig. Fortæl mig om...*", "*Prøv at fortælle mere*" osv.

- Stil åbne, men indsnævrede spørgsmål til noget konkret (hv-spørgsmål, undtagen hvorfor)²⁸. I stedet for: *"Hvordan har du det derhjemme"* kan du fx spørge: *"Fortæl, hvad du gør om morgenen"*, *"Hvad gør dine forældre?"* Og derefter: *"Hvordan har du det så? Du kan pege på det kort, der passer bedst"*.
- Hvis du giver barnet svarmuligheder, så sørg for at lade en mulighed stå åben²⁹.
- Opsummer og tjek af, om du har forstået det, barnet siger, rigtigt, og lad barnet korrigere dig.
- Brug pauser. Tavshed giver barnet mulighed for at tænke sig om, og det vil typisk motivere barnet til at fortælle mere. Vær dog opmærksom på, at stilhed også kan opleves som et negativt pres for nogle børn. Brug derfor et fælles tredje i form af tegninger, billeder eller andre redskaber, I kan se på, så barnet ikke skal opretholde øjenkontakt i længere tid, end barnet ønsker det.
- Brug nonverbale signaler til at gøre barnet trygt (smile, nikke med hovedet, holde blikkontakt).

SPROGLIGE TILPASNINGER, DER KAN LETTE FORSTÅElsen HOS YNGRE BØRN

- Brug korte formuleringer.
- Brug konkrete ord. Fx køer frem for dyr og kniv frem for våben. Det gælder også, når du sætter ord på barnets nonverbale kommunikation: *"Du blev ked af det?"* frem for *"Det blev ubehageligt?"*.
- Undgå brug af tids- og mængdebegreber som fx *"ofte"*, *"sjældent"* og *"af og til"*. Vær også opmærksom på, at børn på fem år kan forstå begreber anderledes end voksne. Fx *"nogle gange"*, som noget, der er sket både en eller flere gange. Og *"i går"* som noget, der er sket tidligere og ikke noget, der er sket konkret dagen i går.
- Undgå dobbelt-negationer som fx *"Det er ikke sådan, at hun ikke har..."*.
- Brug tostavellesord frem for trestavellesord: fx *"sommerferien"* frem for *"sommerferieperioden"*.
- Brug dagligdagsord som fx *"Du kan være med til at bestemme..."* frem for: *"Du kan få indflydelse på..."*²⁹.

Afslutning på samtalen

Som afslutning på samtalen skal du sikre dig, at både du og barnet har fået talt om det, som var vigtigt for jer begge. Det er også vigtigt, at du fortæller barnet, hvad du har hørt, og at du sammen med barnet afstemmer, hvilke informationer fra samtalen, som du kan eller skal bringe videre og til hvem. Tal også gerne med barnet om, hvilke informationer du vil føre til journal, og hvordan du vil gøre det.

Det kan du bl.a. gøre på følgende måde:

- Opsummer samtaleindhold kortfattet og så tæt på barnets egen fortælling som muligt. Brug gerne barnets egne ord og sproglige vendinger. Det giver barnet mulighed for at supplere og korrigere dine forståelser af samtalen.
- Fortæl, hvad næste skridt er, så barnet ved, hvad der skal ske.
- Fortæl barnet, hvilke informationer du mener, der vil være vigtige at give videre til andre og fortæl hvorfor.
- Forbered barnet på, hvilke reaktioner der kan komme fra barnets familie.
- Giv barnet indflydelse på, hvad der bliver sagt videre, så det svarer til barnets ønsker.

Det er vigtigt, at du så vidt muligt får afsluttet mødet på en god måde, så barnet ikke bliver efterladt med svære følelser, og så det har lyst til at udtrykke sig om sine perspektiver igen en anden gang.

Det kan du bl.a. gøre på følgende måde:

- Afslut samtalen med at tale om mere neutrale emner.
- Fortæl barnet, at I skal til at slutte for i dag.
- Sig tak til barnet, uanset hvordan barnet har bidraget, så barnet oplever at have bidraget med noget, der har betydning.
- Udforsk barnets følelser her og nu, så du får en fornemmelse af, hvordan barnet har det. Det er vigtigt, at barnet ikke sidder tilbage med ubesvarede spørgsmål og lignende.
- Afklar, hvem der kan tale med barnet efter jeres samtale for at bearbejde indtryk. Det kan fx være forældre, plejeforældre eller en voksen i dagtilbuddet.
- Hjælp barnet med at videregive oplysninger til den voksne, hvis barnet ønsker det.
- Tag kontakt til den voksne, der har ansvar for barnet, så du sikrer dig, at vedkommende er klar til at tage over.
- Lav tydelige aftaler med barnet om, hvornår og hvordan barnet får besked fra dig, og hvornår I evt. skal tale sammen igen. Fortæl også barnet, at det kan bede sine forældre eller en pædagog om at tage kontakt, hvis barnet kommer i tanke om noget, det gerne ville have fortalt.
- Sørg for at handle på de informationer, barnet har givet dig, så barnet oplever, at det giver mening at dele sine perspektiver.

Efter

Følg op på barnets spørgsmål og ønsker

Alle børn har brug for at vide, hvad der kommer til at ske efter samtalen. Derfor er det vigtigt, at du så hurtigt som muligt følger op på barnets spørgsmål og ønsker.

Opfølgningen med barnet er vigtig, da du her får et indblik i, hvordan barnet har det efter jeres samtale. Hvilke tanker har barnet om samtalen? Har barnet fortsat de samme ønsker, som barnet gav udtryk for på det tidspunkt, I talte sammen? Er der noget i samtalen, som barnet kan have misforstået eller glemt? Var der noget, hvor du som fagperson måske ikke var tydelig nok i dialogen?

For mange børn er samarbejdet krævende, og det kan påvirke deres forståelse og hukommelse. Når du laver en opfølgning med barnet, er du også med til at give barnet en mere klar oplevelse af sammenhæng i sagen. Det er også i din opfølgning, du skal forklare barnet, hvordan du har inddraget barnets perspektiv i din beslutning. Både når du har fulgt barnets ønsker, og når du ikke kan følge barnets ønsker til fulde.

Hvis du undlader at kontakte barnet efter samtalen, er der stor sandsynlighed for, at barnet kan miste overblikket, får mistillid til dig og kommunen, kan komme til at påføre sig selv en skyld eller skam over noget, barnet slet ikke har et ansvar for.

At være inddraget handler ikke om at få lov til at bestemme. Det er langt mere vigtigt, at barnet får forklaringer på, hvordan barnets perspektiv har haft betydning for din afgørelse. Børn har nemlig brug for at modtage forklaringer for at kunne forstå og håndtere deres situation. Når du på en tydelig, kortfattet og anerkendende måde giver barnet en tilbagemelding om, hvordan barnets perspektiv indgår i din beslutning, er der større sandsynlighed for, at barnet (på sigt) vil opleve sig hørt og respekteret i processen.

I relation til barnets lov skal det også fremgå af journalnotatet, hvordan du har tilstræbt at inddrage barnets perspektiv samt hvilke andre meninger (hvem har sagt hvad), som har betydning for sagsbehandlingen – herunder beslutninger eller afgørelser.

Du kan give barnet en børnevenlig forklaring på, hvorfor der er truffet de beslutninger, der er, ved at formidle det i et sprog, barnet kan forstå på et senere tidspunkt i løbet af opvæksten. Det kan have stor betydning for barnet at kunne læse det³¹.

Hvad kan du forstå og bruge barnets signaler og udsagn til?

Barnets signaler vil altid være relateret til den konkrete situation, de udspiller sig i, til samspillet og relationen mellem barnet og dig - og de øvrige mennesker, der er til stede i rummet. Deres perspektiver er ligesom voksnes perspektiver processuelle og kontekstafhængige og derfor ofte flertydige. En observation af eller samtale med et barn giver kun et øjebliksbillede af barnets følelsesmæssige tilstand og perspektiver. Og udsagn og signaler fra barnet kan være relateret til mange faktorer i situationen og forskellige forhold i

barnets liv og hverdag. Det kræver derfor, at du er nysgerrig og undersøgende på, hvordan du kan tolke og forstå barnets signaler og dermed blive klogere på, hvordan du bedst møder barnets behov for tryk, omsorg og udvikling.

Vi har som voksne en forforståelse med os, når vi læser og tolker barnets signaler. Derfor er det vigtigt at forholde sig åbent og nysgerrigt, når du forsøger at forstå, hvad barnet prøver at fortælle med sine ord, lyde, mimik og handlinger. Skråsikkerhed i forhold til hvad et barn kommunikerer kan føre til fejltolkninger³². Det er altid en god idé at drøfte sine observationer med fagpersoner, der kender barnet. En god øvelse er derfor at komme med ikke bare et, men mindst to mulige tolkninger af det, barnet siger og viser med sit ansigt og krop og derudover være åben for, at der kan være en tredje tolkning, du har overset³³.

EKSEMPEL: FLERE TOLKNINGSMULIGHEDER

Kamma på fem år fortæller sin rådgiver under en børnesamtale, at hun er blevet nevet af sin mor. Da rådgiver spørger, hvornår det skete, fortæller pigens, at det skete i går. Hun fortæller, at hendes søster var til stede, da det skete, og det er sket mange gange. Efterhånden som rådgiveren stiller specifikke spørgsmål til tidspunkt, sted, hvor mange gange det er sket, og hvem der var til stede, bliver pigens fortælling sværere og sværere at følge.

Der er mindst tre tolkningsmuligheder:

- Pigen bliver overvældet følelsesmæssigt af at tale om det, hun har oplevet, da det er forbundet med stort ubehag, og hun benytter fantasi som forsvarsmekanisme.
- Pigens fortælling er ikke fantasi, men hun har vanskeligt ved at beskrive, hvad hun har oplevet på en koncis og sammenhængende måde, og det kan derfor lyde som noget, hun finder på.
- Pigen kommer til kort i forhold til at kunne besvare de mange specifikke spørgsmål og prøver efter bedste evne at besvare rådgivers spørgsmål ved at trække på sin fantasi og forestillinger om, hvad der er sket.

Alle tre tolkninger giver anledning til, at rådgiver reflekterer over sin måde at indhente barnets perspektiver på, idet tilgangen til pigens har stor betydning for, hvad pigens kan formidle om det, hun oplever. Rådgiver må på den måde tilnærme sig pigens forståelse af det, hun har oplevet i relation til sin mor og familie i øvrigt for dermed at lade pigens perspektiver indgå i en samlet vurdering af hendes sikkerhed og behov for yderligere undersøgelse og foranstaltninger her og nu.

NOTER

- ¹ Villumsen, A. M., Nicolajsen, J. S. & Kitchen, K. H. F. (2024). *Børns perspektiver. Fagprofessionelles arbejde med at tilvejebringe børns perspektiver*. VIVE.
- ² Juhl, P. (2019). Preverbal children as co-researchers: Exploring subjectivity in everyday living. *Theory & Psychology*, 29(1), s. 46-65.
- Winger, N. & Eide, B. J. (2015). "Nytråkk" i gamle spor. Retrospektivt blikk på hverdagslivet i en småbarnsgruppe. *Nordisk barnehageforskning*, 9(4), s. 1-22.
- ³ Convention on the Rights of the Child, General comment No. 12 (2009). *The right of the child to be heard*. <https://www.refworld.org/legal/general/crc/2009/en/70207>
- ⁴ Johansson, S., Stefansen, K., Bakketeig, E. & Kaldal, A. (2017). Implementing the Nordic Barnahus Model: Characteristics and Local Adaptions. I: S. Johansson, K. Stefansen, E. Bakketeig & A. Kaldal (Eds.) *Collaborating Against Child Abuse: Exploring the Nordic Barnahus Model*, s. 1-31. Palgrave Macmillan.
- Mitchell, M., Lundy, L. & Hill, L. (2023). Children's human rights to 'participation' and 'protection': Rethinking the relationship using Barnahus as a case example. *Child Abuse Review*, 32(6), Article e2820. <https://doi.org/10.1002/car.2820>
- ⁵ Warming, H. (2011). *Børneperspektiver: Børn som ligeværdige medspillere i socialt og pædagogisk arbejde*. Akademisk Forlag.
- ⁶ Thordrup, R. Y. (2022). *Barnets perspektiv: Sådan sikrer man god børneinddragelse i socialsager, undersøgelse og behandling*. Dansk Psykologisk Forlag.
- ⁷ Dahl, K. M. & Eiberg, M. (2024). *Børneinddragelse i Familieretshuset*. VIVE.
- ⁸ Øvreeide, H. (2009). *At tale med børn*. Hans Reitzels Forlag.
- ⁹ Jensen, T. & Sonne, T. (2023). Hukommelse og tidlige erindringer. I *Fakta og myter om børns udvikling* (1. udg., s. 101-122). Akademisk Forlag.
- ¹⁰ Hayne, H. (2004). Infant memory development: Implications for childhood amnesia. *Developmental Review*, 24(1), s. 33-73.

- ¹¹ Jensen, T. S., Berntsen, D., Kingo, O. S. & Krøjgaard, P. (2022). Distinct environmental cues trigger spontaneous recall of past events in 3- and 4-year-old children even after long delays. *Child Development*, 93(4), s. 941-955.
- ¹² Kvello, Ø. (2023). Kommunikasjon med barn. I: F. Thuen & L. Lorås (red.) *Lærebok i Kommunikasjon: En Praktisk Innføring*, s. 131-155. Cappelen Damm Akademisk.
- ¹³ Gamst, K. M. T. (2017). Barns hukommelse og pålitelighed. I *Profesjonelle barnesamtaler: Å ta barn på alvor* (2. udg., s. 66-96). Universitetsforlaget.
- ¹⁴ Gitz-Johansen, T. (2017). De 0-2 åriges småbørns perspektiver. I: J. Kampmann, K. Rasmussen & H. Warming (red.) *Interview med børn*, s. 205-219. Hans Reitzels Forlag.
- ¹⁵ Gamst, K. M. T. (2017). Barns hukommelse og pålitelighed. I *Profesjonelle barnesamtaler: Å ta barn på alvor* (2. udg., s. 66-96). Universitetsforlaget.
- Juhl, P. (2019). Preverbal children as co-researchers: Exploring subjectivity in everyday living. *Theory & Psychology*, 29(1), s. 46-65.
- Blaisdell, C., Arnott, L. & Wall, K. (2019). Look Who's Talking: Using creative, playful arts-based methods in research with young children. *Journal of Early Childhood Research*, 17(1), s. 14-31.
- Winger, N. & Eide, B. J. (2015). "Nytråkk" i gamle spor. Retrospektivt blikk på hverdagslivet i en småbarnsgruppe. *Nordisk Barnehageforskning*, 9(4), s. 1-22.
- ¹⁶ Danmarks Evalueringsinstitut (2009). *Børneperspektiver*. EVA.
- ¹⁷ Danmarks Evalueringsinstitut (2009). *Børneperspektiver*. EVA.
- ¹⁸ Gamst, K. M. T. (2017). Barns hukommelse og pålitelighed. I *Profesjonelle barnesamtaler: Å ta barn på alvor* (2. udg., s. 66-96). Universitetsforlaget.
- ¹⁹ Villumsen, A. M., Nicolajsen, J. S. & Kitchen, K. H. F. (2024). *Børns perspektiver. Fagprofessionelles arbejde med at tilvejebringe børns perspektiver*. VIVE.
- ²⁰ Kutrovátz, K. (2017). Conducting qualitative interviews with children: Methodological and ethical challenges. *Corvinus Journal of Sociology and Social Policy*, 8 (2017)2, s. 65-88.
- ²¹ Villumsen, A. M., Nicolajsen, J. S. & Kitchen, K. H. F. (2024). *Børns perspektiver. Fagprofessionelles arbejde med at tilvejebringe børns perspektiver*. VIVE.

- ²² Villumsen, A. M., Nicolajsen, J. S. & Kitchen, K. H. F. (2024). *Børns perspektiver. Fagprofessionelles arbejde med at tilvejebringe børns perspektiver*. VIVE.
- ²³ O'Reilly, L. (2012). *The Voice of Children in Social Work Assessments: What they say? Or what they play?* PhD Thesis. School of Political Science and Sociology, National University of Ireland, Galway.
- O'Reilly, L. & Dolan, P. (2016). The Voice of the Child in Social Work Assessments: Age Appropriate Communication with Children. *British Journal of Social Work*, 46, s. 1191–1207.
- O'Reilly, L. & Dolan, P. (2017). The use of play skills during child protection and welfare assessments. Building relationships with children to explore attachment relationships. I: P. Dolan & N. Frost (Eds.) *The Routledge Handbook of Global Child Welfare*, s. 369-380. Routledge.
- ²⁴ Clark, A. (2017). *Listening to Young Children: A Guide to Understanding and Using the Mosaic Approach*. Expanded Third Edition. Jessica Kingsley Publishers.
- ²⁵ Villumsen, A. M., Nicolajsen, J. S. & Kitchen, K. H. F. (2024). *Børns perspektiver. Fagprofessionelles arbejde med at tilvejebringe børns perspektiver*. VIVE.
- ²⁶ Alminde, S. (2021). *Børneperspektiver i familieretlige sager. Tilblivelse, positionering og inddragelse*. Ph.d.-afhandling. Institut for Samfundsvidenskab og Erhverv, Roskilde Universitet.
- Alminde, S. (2024). Listening to Children: A Childist Analysis of Children's Participation in Family Law Cases. *Social Sciences*, 13(3), Article 133.
<https://doi.org/10.3390/socsci13030133>
- ²⁷ Gamst, K. M. T. (2017). Den dialogiske samtalemets fasetilnærming. I *Profesjonelle barnesamtaler: Å ta barn på alvor* (2. udg., s. 184-329). Universitetsforlaget.
- ²⁸ Kvello, Ø. (2023). Kommunikasjon med barn. I: F. Thuen & L. Lorås (red.) *Lærebok i Kommunikasjon: En Praktisk Innføring*, s. 131-155. Cappelen Damm Akademisk.
- ²⁹ Du kan fx spørge: "Var det X, Y eller Z eller noget andet?"
- ³⁰ Kvello, Ø. (2023). Kommunikasjon med barn, I: F. Thuen & L. Lorås (red.) *Lærebok i Kommunikasjon: En Praktisk Innføring*, s. 131-155 . Cappelen Damm Akademisk.

³¹ Thordrup, R. Y. (2022). *Barnets perspektiv: Sådan sikrer man god børneinddragelse i socialsager, undersøgelse og behandling*. Dansk Psykologisk Forlag.

³² Alminde, S. (2021). *Børneperspektiver i familieretlige sager. Tilblivelse, positionering og inddragelse*. Ph.d.-afhandling. Institut for Samfundsvidenskab og Erhverv, Roskilde Universitet.

Alminde, S. (2024). Listening to Children: A Childist Analysis of Children's Participation in Family Law Cases. *Social Sciences*, 13(3), Article 133.
<https://doi.org/10.3390/socsci13030133>

³³ Danmarks Evalueringsinstitut (2017). *Småbørnsperspektiver. En tilgængelig, gyldig og nødvendig feedback for udvikling af praksis i dagtilbud*. EVA.